
Božidar BANOVIĆ¹, Želimir KEŠETIĆ², Momčilo TALIJAN³

Uloga obrazovanja i obuke policije u borbi protiv organizovanog kriminala - iskustva VŠUP-a

Training and Educational Role of Police In The Fight Against Organizes Crime – VŠUP-u Experiences

---

Sažetak

Na prostorima Republike Srbije organizovani kriminal počeo je da se izraženije pojavljuje u poslednjoj deceniji XX veka. Međutim, zbog njegove tesne povezanosti sa državnim strukturama, uključujući i organe i službe bezbednosti, njegovo postojanje se nije zvanično priznavalo sve do demokratskih promena iz oktobra 2000. godine. U skladu sa tim i u policijskom obrazovnom sistemu ovoj temi je poklanjano nedovoljno pažnje. Izmena društvenog okruženja i vraćanje Srbije u međunarodnu zajednicu stvaraju potrebne preduslove da se kroz odgovarajuće oblike u okviru studija i obuke na kursevima i seminarima, pripadnici organa i službi bezbednosti osposobe za adekvatno reagovanje u odnosu na ovaj najozbiljniji bezbednosni problem sa kojim se suočava naše društvo. Neophodno je da u tome i Viša škola unutrašnjih poslova zauzme adekvatno mesto.

Ključne reči: organizovani kriminal, policija, obrazovanje, obuka, Viša škola unutrašnjih poslova

---

¹ docent, Viša škola unutrašnjih poslova, Beograd

² naučni saradnik, Viša škola unutrašnjih poslova, Beograd

³ prof. dr. Viša škola unutrašnjih poslova, Beograd

UVODNA RAZMATRANJA

Istorijski i komparativno posmatrano, policija (i kao funkcija i kao organizacija) je starija od policijskog školstva. Naime ovaj specifični organ državne uprave koji je pre svega zadužen za bezbednost društva i građana, pri čemu je ovlašćen da u zakonom određenim slučajevima ograniči prava i slobode pojedinca, u početku je popunjavao pripadnicima koji nisu imali, osim određenih psihofizičkih predispozicija i, eventualno, elementarne pismenosti, nikakve druge posebne uslove za prijem u službu niti su, pak, prolazili neke od institucionalizovanih oblika obuke u toku vršenja službe. Osposobljavanje za policijski posao svodilo se na učenje kako kroz vlastito, tako i kroz iskustvo starijih kolega.

Tokom razvoja i usložavanja društava i sama policijska funkcija je postajala sve kompleksnija (širenje mandata, odnosno nadležnost za sve veći broj poslova), a obavljanje policijskih poslova sve složenije i zahtevnije, tako da je uslovljavalo neophodnost posedovanja, odnosno sticanja određenog korpusa znanja, veština, navika, a vremenom i usvajanje odgovarajućih vredosti. Takođe, u okviru policijskih organizacija razvijala se unutrašnja podela rada, odnosno interna specijalizacija za određene vrste srodnih policijskih poslova, među kojima svakako posebno mesto zauzimaju poslovi prevencije i suzbijanja kriminaliteta. Kao odgovor na ove zahteve javili su se različiti oblici policijskog obrazovanja (education) i obuke (training)⁴. Nivo, vrste, način organizacije, kvalitet i dr. osposobljavanja za obavljanje policijski poslova razlikuju se od zemlje do zemlje.⁵ Bez obzira na sve međusobne razlike, zajedničko za sve moderne policije je da njihovi pripadnici danas ne mogu da uspešno obavljaju svoje poslove bez sticanja, ali i stalnog nadgrađivanja i ažuriranja relevantnih znanja, veština i navika. To je neophodan preduslov profesionalizacije policijskog zanimanja, ali i usud svake organizacije u savremenom izuzetno dinamičnom društvenom ambijentu "društva koje uči" i u kome su praktično svi pojedinci predodređeni na "doživotno učenje" (longlife learning).

---

⁴ Pod pojmom obrazovanja podrazumevamo sticanje posebnog teorijskog znanja i izvesnih praktičnih veština koje vodi formalnoj kvalifikaciji (stepenu) i koje traje više godina, a pod pojmom obuke sticanje posebnih policijskih znanja i veština koje ne vodi formalnoj diplomi, ali može uključivati određene sertifikate, u principu traje znatno kraće, usmereno je pre svega ka učenju konkretno-praktičnih veština i usko specijalizovanog obima teorijskog znanja (Milosavljević, 1997:549).

⁵ Primera radi, Velika Britanija, zemlja sa modernom i efikasnom policijom koja uživa visok ugled u javnosti, nema institucije zadužene za policijsko obrazovanje, ali zato ima vrhunski sistem policijske obuke.

Poslovi suzbijanja kriminaliteta nesumnjivo spadaju među najsloženije policijske poslove. Njihovo uspešno obavljanje podrazumeva poznavanje njegovih društvenih uzroka i uslova, psiholoških karakteristika izvršilaca, pravnog okvira njegovog suzbijanja, a pre svega konkretnog operativnog, taktičkog i metodičkog postupanja u otkrivanju krivičnih dela i hvatanju njihovih učinilaca. Ovo važi još u većoj meri za suzbijanje i sprečavanje organizovanog kriminala, kao društveno najopasnijeg vida kriminala čiji su izvršioc i visokospecijalizovani, moderno opremljeni (uključujući najsavremenija tehnička sredstva), beskrupulozni, organizovani i međusobno povezani na širem prostoru, pri čemu su obezbedili podršku delova strukture državnog aparata (pre svega policije i pravosuđa). Upravo zbog toga javlja se i neophodnost subspecijalizacije najsposobnijih i najuspešnijih kriminalističkih inspektora, ali i analitičara, kako bi bili u stanju da na što adekvatniji način odgovore na ovaj bezbednosni izazov. U tom smislu ustanove policijskog školstva (fakulteti, policijske akademije i koledži, trening centri) i operativne policijske jedinice u zemljama ugroženim fenomenom organizovanog kriminala organizuju različite kurseve i seminare i druge oblike stručnog usavršavanja. Paralelno sa tim, a u saradnji sa ustanovama izvan policijskog sistema (naučnom zajednicom, tj. fakultetima i institutima) realizuju se istraživanja organizovanog kriminaliteta usmerena na otkrivanje njegovih uzroka, perspektive razvoja, pronalaženje adekvatnih, naučno verifikovanih metoda za njegovo praćenje i merenje i načine i metode za njegovo što efikasnije suzbijanje.

Nema nikakve sumnje da su školske i istraživačke ustanove i policije razvijenih zemalja, koje se već nekoliko decenija intenzivno bore sa organizovanim kriminalom i u tome su stekle dragocena iskustva, a koje, s druge strane raspolažu i odgovarajućim kadrovskim i materijalno-tehničkim resursima u ovoj oblasti otišle najdalje. Takođe se razvija i međunarodna saradnja, a razvijenije zemlje su spremne da manje razvijenim pruže i pomoć u edukaciji za borbu protiv organizovanog kriminaliteta. Tako su SAD za obuku oficira policije u zemljama bivšeg Sovjetskog Saveza za borbu protiv organizovanog kriminala potrošile 30 miliona dolara, a Austrija je u cilju daljeg unapređenja saradnje među policijskim organizacijama zemalja Centralne Evrope u borbi sa prekograničnim kriminalom, naročito onim čiji su nosioci organizovane kriminalne grupe, formirale Centralno Evropsku Policijsku akademiju.⁶

---

⁶ Prema Albanese, J. S. and Das, K.D.(2003). "Introduction - A Framework for Understanding", in *Organized crime- World Perspectives*, eds. Albanese, J.S. et al. Upper Saddle River, NJ:Prentice Hall

POLICIJSKO OBRAZOVANJE I OBUKA U SRBIJI

Policijsko obrazovanje u Srbiji postoji na nivou srednje škole, više škole i visokoškolske ustanove, uključujući i magistarske i doktorske studije.

Srednjoškolsko obrazovanje u trajanju od četiri godine ostvaruje se u **Srednjoj školi unutrašnjih poslova** u Sremskoj Kamenici, organizacionoj jedinici Ministarstva unutrašnjih poslova koja postoji od 1967. godine. U školu se primaju isključivo muškarci starosti 14 godina iz svih delova Republike, koji zadovolje odgovarajuće psihofizičke i druge kriterijume. Školu je do sada završilo preko 11.000 učenika.

Školovanje je internatskog tipa, što znači da kadeti pohađaju nastavu i provode svoje celokupno vreme u školskim objektima poštujući odgovarajuću dinamiku aktivnosti i kućni red, a za napuštanje objekata škole potrebna je posebna dozvola. Školovanje, smeštaj i ishrana su besplatni.

Nastavni plan i program obuhvata ukupno 29 predmeta koji su podeljeni u tri grupe:

- Opšteobrazovni (15 ili 51,72%) .
- Opšte-stručni (9 ili 31,3%)
- Uže-stručni (5 ili 17,24%)

U realizaciji nastave, vaspitnog rada i vannastavnih aktivnosti učestvuje 131 radnik. Jedan broj nastavnika, posebno iz užestručnih predmeta, čine istaknuti stručnjaci iz prakse, odnosno pripadnici policije sa višegodišnjim iskustvom.

Učenici koji završe školu obavezni su da u policiji provedu dvostruko vreme provedeno na školovanju, nakon čega su trajno oslobođeni obaveze služenja vojnog roka. Diploma škole je eksterno validna. Kadeti koji završe ovu školu zapošljavaju se na osnovnim policijskim poslovima (pozornička i patrolna delatnost), ali su obavezni da nakon šestomesečnog pripravničkog staža koji predstavlja neku vrstu učenja, odnosno primene stečenih znanja u radu i uz rad polože državni ispit. Završavanje ove škole, odnosno osnovnog policijskog kursa nakon završetka neke druge srednje škole predstavljaju načine ulaska u policijsku službu, odnosno uniformisani sastav MUP-a na osnovnu poziciju (poslove i zadatke uniformisanog policajca). Obavljanje ovih poslova podrazumeva elementarna znanja vezana za suzbijanje kriminaliteta, budući da ovi radni profili i ne podrazumevaju razrešavanje složenijih krivičnih dela.

Obrazovanje za potrebe policije na nivou više škole ostvaruje se u **Višoj školi unutrašnjih poslova** u Beogradu. Škola je osnovana posebnim zakonom 1972. godine, a od 1990. predstavlja organizacionu jedinicu Ministarstva unutrašnjih poslova van sastava resora. Istovremeno, škola je deo zajednice viših škola, odnosno prosvetnog sistema Republike.

Školovanje traje pet semestara, odnosno 2,5 godine, a od školske 2003/2004 trajaće 3 godine (6 semestara). Pravo upisa imaju lica iz građanstva muškog i ženskog pola kao i pripadnici Ministarstva unutrašnjih poslova koji su završili četvorogodišnju srednju školu i koji zadovolje kriterijume koji se odnose na uspeh u prethodnom školovanju i zdravstvene i psihofizičke performanse. Moguća su dva režima studiranja: redovni (studenti koji se finansiraju iz budžeta) i vanredni (sufinansirajući). U školu se do 2001. godine u proseku primalo 10-15% studenata ženskog pola, a sada je taj procenat neograničen. Ovu školu pohađali su studenti iz bivših republika SFRJ, a danas se prima jedan broj studenata iz Crne Gore. Za razliku od drugih policijskih škola, u Višoj školi unutrašnjih poslova nije obavezan internatski smeštaj tokom školovanja.

Nastavu u Višoj školi unutrašnjih poslova realizuje 14 doktora nauka, 16 magistara, 10 stručnih saradnika, 10 saradnika za obuku kadrova. U realizaciju nastave uključuju se i istaknuti stručnjaci iz prakse, kao i predavači sa drugih fakulteta. Škola ima i za lokalne prilike zavidne materijalno-tehničke potencijale (nastavni objekti i nastavna sredstva, kao i funkcionalna savremena informaciona i druga tehnologija).

Nastavnim planom i programom predviđena su ukupno 23 nastavna predmeta koja su grupisana u sledeće grupe:

- Opšteobrazovne (ukupno 3 ili 13,04%)
- Opštetručne (10 ili 43,47%)
- Specijalističko-sturčne (10 ili 43,47%)

Do sada u školi nisu postojali posebni smerovi, ali su prisutna izvesna blaga usmerenja na pojedine vrste policijskih poslova. Škola od školske 2003-2004 prelazi na trogodišnji sistem studija i postupno uvodi četiri smera (kriminalističke policije, uniformisane policije, za upravno-pravne i logističke poslove i za alternativne činioce bezbednosti) što će je staviti u isti red sa evropskim (i svetskim) policijskim koledžima i tako pružiti mogućnost da kroz međunarodnu saradnju ostvari kvalitetnu integraciju i da se uklopi u globalne procese modernizacije školstva i policije.

Škola je inoviranim nastavnim planom i programom (krajem 2000. godine) unela nekoliko značajnih izmena i dopuna u organizacione i sadržajne aspekte nastave. Uvedeni su novi oblici edukacije: specijalistička obuka, informativna praksa, izborna praktična nastava i stručna (profesionalna) praksa u sekretarijatima unutrašnjih poslova čiji je cilj približavanje obrazovno-vaspitnog procesa potrebama i izvorima prakse.

Novina u edukaciji studenata VŠUP-a je i vojno-policajska obuka (policajska obuka u terenskim uslovima) koja se organizuje počev od 2000. godine i ugrađena je u Nastavni plan i program studija. Cilj ove obuke je osposobljavanje i ostručavanje studenata za izvršavanje najsloženijih policijskih zadataka u ratu i miru, a realizuje se u ambijentu Škole (pripremni deo) i na terenu (logorovanje).

Škola ozbiljno analizira svoje slabosti i nedostatke, ali sagledava i rezultate drugih analiza, razmatrajući načine da implementira najbolje metode kojima bi se uvrstilo neophodno i nedostajuće gradivo u nastavne sadržaje, ali i osavremenili metodi realizacije ovih sadržaja. Pomenuti sadržaji se prvenstveno odnose na ljudska prava, policijsku etiku, usavršavanje rukovođenja (primena etike, psihologije, ljudskih prava itd.), nasilje u porodici, međuetničke odnose, odnose policije sa medijima, mirno rešavanje sukoba, funkcionisanje lokalne zajednice i sl. Preporučeni sadržaji već u prethodnoj školskoj godini inkorporirani u edukativni proces u vidu tzv. obaveznih obrazovnih vannastavnih aktivnosti.

U VŠUP je posebna pažnja posvećena osavremenjavanju nastavnog procesa i poslova koji predstavljaju podršku nastavi. Primena savremene informacione tehnologije u nastavi omogućuje izradu multimedijjskih edukacionih materijala (elektronske prezentacije, elektronski udžbenici, nastavni filmovi, fotografije, animacije, zvučni zapisi) čime je formirana tehnološka osnova za modernizaciju klasične nastave (frontalne, timske i problemske), kao i za individualno učenje i trening studenata. U toku je uvođenje u primenu druge faze sistema "Savremena edukacija" čime se stvaraju uslovi za uključivanje virtuelne realnosti u nastavne procese, za distribuiranu edukaciju, kao i za učenje na daljinu, što će u značajnoj mjeri smanjiti troškovi školovanja. Kao tehnička podrška ovim projektima izgrađena je lokalna mreža Škole, sa mogućnošću priključenja na intranet MUP-a.

Diploma škole je eksterno validna. Pored zapošljavanja u Ministarstvu unutrašnjih poslova na složenim pa i najsloženijim bezbednosnim poslovima i upravljačkim pozicijama srednjeg nivoa (komandir policijske stanice 2 i 3 kategorije, pomoćnik komandira stanice 1. kategorije, šef odseka) diploma omogućava zapošljavanje i u drugim organima (bezbednosni poslovi u pravosuđu, penitencijarnim ustanovama i sl.) kao i u sistemima obezbeđenja privrednih subjekata. Nakon diplomiranja studenti mogu da nastave školovanje na trećoj godini pojedinih fakulteta (Pravni fakulteti, Fakultet civilne odbrane, Defektološki fakultet) uz polaganje jednog broja diferencijalnih ispita. Za sada, ova vrsta obrazovanja ne nosi bodove, odnosno univerzitetski kredit, budući da u univerzitetskom školstvu Srbije još uvek ne postoji sistem bodova. Diplomirani studenti nisu obavezni da rade u Ministarstvu unutrašnjih poslova, izuzev ako nisu bili njegovi stipendisti. Ukoliko nakon završetka škole provedu četiri godine na radu u policiji studenti su oslobođeni obaveze služenja vojnog roka.

Četvorogodišnje *visoko obrazovanje* policajaca se realizuje na **Policijskoj akademiji** u Beogradu kao najvišoj policijskoj obrazovno-naučnoj ustanovi - najmlađoj u okviru policijskog obrazovnog sistema (osnovana 1993. godine). Njene osnovne delatnosti su obavljanje osnovnih (visoka stručna sprema), specijalističkih, magistarskih i doktorskih studija od značaja za bezbednost i policijske poslove.

Policijsku akademiju mogu upisati pripadnici policije i lica iz građanstva⁷ koja su završila Srednju školu unutrašnjih poslova ili drugu odgovarajuću srednju školu i koja zadovolje dosta stroge zdravstvene i psihofizičke kriterijume selekcije. Do školske 2001/2002 Akademija nije upisivala studente ženskog pola.

Studije traju četiri godine, besplatne su i svi studenti tokom školovanja primaju stipendiju na nivou plate policajca-pripravnika. Postoje samo redovni studenti koji po internatskom principu, većinom u uniformi, celokupno vreme studija provode u objektima Akademije, poštujući storgo utvrđeni režim aktivnosti i ukupnog života i rada, nalik vojnom, a izlazak u grad i odlasci kući regulisani su posebnim pravilima.

---

⁷ I sa ovim licima se nakon prijema na studije na Policijsku akademiju zasniva radni odnos u MUP, pa se u tom statusu upućuju na školovanje.

Nastavnim planom i programom osnovnih studija predviđen je 41 nastavni predmet i to:

- Opšteobrazovne (ukupno 4 ili 9,76%)
- Pravne (13 ili 31,70%)
- Kriminalističko-bezbednosne (20 ili 48,78%)
- Vojne (4 ili 9,76%)

U okviru ostalih obaveznih programskih aktivnosti i praktičnog rada studenata predviđeno je logorovanje, (ukupno 45 dana odnosno 480 sati), različite vrste gađanja, uključujući i borbena, obuka u plivanju, policijska vožnja, obuka u skijanju i vojno-policijska taktika u zimskim uslovima. Ukupan fond ovih aktivnosti je 165 dana, odnosno 1299 časova. U okviru njih predviđeno je i obavljanje praktičnih vežbi u organizacionim jedinicama policije, ali je očigledno da su vojni sadržaji prakse ipak dominantni.

Kadar koji školuje ova ustanova, pre svega, osposobljen je za rukovođenje uniformisanom policijom opšte nadležnosti. Nastavu realizuje oko 50 nastavnika i saradnika. Oko 10% nastavnika angažovano je sa Pravnog fakulteta. Prostorije i ukupni kompleks Policijske akademije uništeni su u bombardovanju NATO tako da je Akademija sada privremeno smeštena na tri lokacije u Beogradu.

Nakon diplomiranja student dobija zvanje diplomiranog oficira policije, čin potporučnika i obavezan je da provede dvostruko vreme školovanja u policiji. Kada je reč o eksternoj validnosti diplome Policijske akademije ona, formalno gledano, postoji, budući da je priznata Zakonom o Policijskoj akademiji. Međutim, s obzirom na specifičnosti ove vrste edukacije, realne mogućnosti zapošljenja njenih diplomiranih studenata van policije su praktično veoma sužene.⁸ Što se tiče validnosti diplome ove ustanove u samoj policiji, ona u startu obezbeđuje srednje (komandir policijske stanice prve kategorije), a može da obezbedi i visoke, odnosno najviše pozicije u policijskoj hijerarhiji. Završetak ove škole i provođenje četiri godine u policiji oslobađaju obaveze služenja vojnog roka.

---

⁸ Postoji mogućnost zapošljavanja u službama obezbeđenja velikih kompanija i privrednih sistema.

Policijska akademija obavlja i specijalističke, magistarske i doktorske studije.⁹ Predviđeno je da specijalističke studije traju jednu godinu. Lice koje odbrani specijalistički rad stiče stručni naziv specijaliste kriminalistike i bezbednosti. Na magistarskim studijama koje traju dve godine izučava se ukupno 10 predmeta, a po položenim ispitima, napisanoj i uspješno odbranjenoj magistarskoj tezi student stiče akademski naziv magistar kriminalističko-bezbednosnih nauka. Na ovom obliku usavršavanja ne postoje smerovi, već se izvesna specijalizacija obezbeđuje izborom jednog opcionog predmeta i teme magistarskog rada. Iskustva sa ovim oblicima naučnoistraživačkog rada na Policijskoj akademiji relativno su skromna. Naime prva generacija studenata upisana je na magistarske studije tek 1997/98. godine a do sada je magistrirao samo jedan kandidat. U školskoj 2001/2002. nije bilo upisa na magistarske studije jer se radi na redefinisaju ukupnog koncepta. Do sada ni jedan kandidat nije prijavio i započeo izradu doktorske disertacije na Policijskoj akademiji.

ISKUSTVA VIŠE ŠKOLE UNUTRAŠNJIH POSLOVA U OBRAZOVANJU I OBUCI ZA SUZBIJANJE ORGANIZOVANOG KRIMINALA

Do početka poslednje decenije XX veka Srbija (kao i SFR Jugoslavija) spadala je u bezbedne zemlje sa niskom stopom kriminaliteta. Međutim 1990-te obeležili su raspad savezne države praćen građanskim ratom, ekonomsko propadanje zemlje, njena međunarodna izolacija i sankcije, eskalacija terorizma na Kosovu i Metohiji i unutrašnjepolitički sukobi i tenzije, koje nisu mogle da se razrešavaju u okviru institucija političkog sistema, budući da je postojao režim lične vlasti. Sve ovo pogodovalo je pojavi, a kasnije i eskalaciji svih vidova organizovanog kriminala u Srbiji, koji je bio srastao sa autoritarnim političkim režimom. Ratni profiteri na vrhu kriminalne piramide našli su partnere u vrhovima policije, posebno RDB, i pravosuđa, kao i u drugim strukturama, čime su praktično zamagljene granice između legalnog i nelegalnog, to jest bele, sive, crne zone. Pretila je opasnost od inverzije - da umesto da država ima mafiju, dođe do toga da mafija ima državu.

---

⁹ Do osnivanja Policijske akademije nije bilo systemske mogućnosti za magistarske i doktorske studije iz oblasti policije i bezbednosti. Pojedinačni magistarski i doktorski radovi mogli su se prijavljivati i braniti na pojedinim fakultetima (Pravni, Fakultet civilne odbrane, Fakultet političkih nauka).

Rukovođena uskim grupnim interesima, vladajuća politika je ili potpuno negirala postojanje organizovanog kriminala ili pak priznavala početke nastanke njegovih izvesnih elemenata. U takvim uslovima nije bilo prostora ni za njegovo istraživanje, a ni za ozbiljnije izučavanje u okviru sistema policijskog školstva. Krajem decenije pojavile su se prve monografije o ovom fenomenu koje su predstavljale opšta teorijska polazišta i neka komparativna iskustva.¹⁰

Sa demokratskim promenama iz oktobra 2000. godine društveni uslovi se znatno menjaju. Započinje istinski ulazak u epohu tranzicije koji znači reformu cele države uključujući i policiju i njenu dekriminalizaciju, depolitizaciju i (re)profesionalizaciju. Zemlja se vraća u međunarone tokove sa ambicijom da u doglednoj budućnosti postane član EU. Stvarni obim kriminalizacije društva i dimenzije organizovanog kriminala počinju da se naziru.¹¹ Njegovo postojanje se zvanično priznaje, a policija se organizuje¹² i oprema za borbu protiv njega. Međunarodna zajednica počinje da pruža značajnu pomoć u reformi policije, uključujući i reformu policijskog školstva. Suzbijanje organizovanog kriminala je svakako jedna od oblasti gde je spremnost stranih partnera da pomognu najveća.¹³

Sledeći društvene tokove i ustanove policijskog školstva takođe nastoje da krenu u proces reforme i da u svoje nastavne planove i programe uključe nedostajuće sadržaje, u prvom redu one koje se tiču organizovanog kriminala. Značajan deo međunarodne ekspertske pomoći odnosi se na obuku za suzbijanje organizovanog kriminaliteta.

Organizovani kriminalitet, kao multidisciplinarni društveni, a prvenstveno kriminološki i kriminalistički fenomen, našao je svoje mesto u Nastavnim planovima i programima višeg

---

¹⁰ Bošković, M. «Organizovani kriminalitet-prvi deo», Beograd, 1988, Policijska akademija; Ignjatović, Đ. «Organizovani kriminalitet-prvi deo», Beograd, 1988, Policijska akademija

¹¹ Tek tri godine kasnije, odnosno nakon ubistva premijera dr Zorana Đinđića, 12. marta 2003. godine i široke policijske akcije pod nazivom Sablja mogu bliže da se uoče ogromne razmere organizovanog kriminala u Srbiji koji je došao do faze da se oseća toliko moćen da je spreman za poslednju fazu - preuzimanje političke vlasti.

¹² Formira se posebna Uprava za borbu protiv organizovanog kriminala koja je direktno vezana za ministra unutrašnjih poslova.

¹³ Ovo, pre svega zahvaljujući činjenici da region južnog Balkana predstavlja obod i štit zemalja Šengenskog sporazuma.

obrazovanja u VŠUP. U poslednjoj deceniji 20. veka došlo je do eksplozije organizovanog kriminalnog delovanja na domaćim prostorima, mada su se u zvaničnim stavovima iznosili suprotne tvrdnje. U skladu sa takvim stavovima, tada važeći nastavni plan i program nije sadržao posebne methodske jedinice koje bi analizirale ovu domaće aspekte organizovanog kriminaliteta. Razlog tome može se naći i u činjenici da domaćih praktičnih iskustava u suzbijanju organizovanog kriminaliteta, do skoro, nije ni bilo, a ni u organizaciji MUP-a nije se mogla prepoznati orijentacija ka formiranju specijalizovanih organizacionih jedinica koje bi strateški, operativno i analitički pokrivala pomenutu problematiku.

Na teorijskom planu, prvenstveno kroz nastavni predmet Kriminologija izučavani su samo osnovni pojmovi o organizovanom kriminalitetu, kao i inostrana iskustva u njegovom identifikovanju, prevenciji i suzbijanju. U okviru grupe kriminalističkih predmeta postojale su methodske jedinice koje su tretirale problematiku grupnog izvršenja pojedinih krivičnih dela, prvenstveno imovinskog, i delimično privrednog i političkog kriminaliteta i specifičnosti njihovog otkrivanja, razjašnjavanja i dokazivanja. Kroz pojedine stručne tribine i vannastavne aktivnosti obrazovnog karaktera, koje su realizovali istaknuti stručnjaci iz prakse Ministarstva unutrašnjih poslova i pravosuđa, analizirane su pojedine pojave sa elementima organizovanog kriminalnog delovanja u oblasti klasičnog i privrednog kriminaliteta.

Nastavni plan i program VŠUP-a od 2000. godine uveo je niz inovacija koje, između ostalog, imaju za cilj i obrazovanje i osposobljavanje studenata za rad na sprečavanju i suzbijanju organizovanog kriminaliteta. Kroz methodske jedinice nastavnog predmeta Kriminologija izučavaju se etiološki i fenomenološki aspekti organizovanog kriminaliteta. Realizacija ovih methodskih jedinica odvija se kroz predavanja i seminarske vežbe. Nastavni predmeti Krivično pravo i Krivično procesno pravo obrazuju studente VŠUP-a za pravilno razumevanje i tumačenje, kao i zakonitu primenu krivično-pravnih normi materijalnog i procesnog karaktera, dakle pozitivnog zakonodavstva koje se odnosi na organizovani kriminalitet. Ove teme realizuju se kroz predavanja i vežbe, sa naročitim akcentom na relevantne međunarodne dokumente i njihovu implementaciju u domaće krivično zakonodavstvo.

Fenomenologija i obim organizovanog kriminalnog delovanja i organizaciona struktura transnacionalnih kriminalnih organizacija zahtevaju modifikaciju tradicionalni metoda policijske reakcije na kriminal kao i uvođenje sasvim novih metoda. Tradicionalni metodi i sredstva policijske delatnosti, naročito metodi delovanja kriminalističke policije, predstavljaju osnovu nastavnih planova i programa grupe kriminalističkih predmeta u VŠUP. Kroz predavanja i praktične vežbe studenti su se i do sada obrazovali i obučavali za praktičnu primenu ovih metoda, koji i dalje ostaju osnova policijske delatnosti. Međutim tradicionalni policijski metodi nisu adekvatan odgovor na organizovani kriminalitet

Kroz kriminalističke nastavne predmete studenti se upoznaju sa specifičnostima kriminalističke obrade krivičnih dela organizovanih kriminalnih grupa sa osvrtom na međunarodne kriminalne organizacije i njihovu delatnost na domaćoj teritoriji, te na oblike međunarodne policijske saradnje u suzbijanju ove delatnosti. Poseban akcenat u nastavnim sadržajima kriminalističkih predmeta stavljen je na savremene, specifične istražne tehnike kao što su nadzor komunikacija, kontrolisane isporuke, prikrivene policijske operacije, rukovođenje i rad sa policijskim saradnicima, bez kojih, što pokazuje iskustvo država sa dužom tradicijom borbe protiv organizovanog kriminaliteta, nema kvalitetne istrage i krivičnog postupka, odnosno kvalitetnih dokaza kao osnove za pokretanje i vođenje krivičnog postupka. Ovi nastavni sadržaji realizuju se prvenstveno kroz praktične vežbe, simulacije i izbornu praktičnu nastavu, uz angažovanje istaknutih stručnjaka iz prakse MUP-a.

Profesionalni profil pripadnika kriminalističke policije za borbu protiv OK zahteva znanja i veštine zasnovane na savremenim naučnim dostignućima i posebno praktičnom iskustvu. Idući u susret tim potrebama VŠUP je, formiranjem kriminalističkog smera u okviru trogodišnjih studija, poseban akcenat stavila na realizaciju neophodnih kriminalističkih nastavnih sadržaja kroz praktične oblike edukacije (praktične vežbe, simulacije u specijalističkim kabinetima i uz korišćenje drugih objekata i ambijentalnih uslova škole, praktičan rad u organizacionim jedinicama MUP-a, dodiplomsku praksu) a u cilju pripremanja studenata za neposredno uključivanje u borbu protiv svih oblika kriminaliteta odmah po zapošljavanju. Na ovaj način obrazovani i obučeni diplomirani studenti VŠUP u stanju su da se ravnopravno sa diplomiranim studentima drugih profila, pa čak i superiorno u odnosu na većinu od njih, preuzmu i vrše

složene operativne poslove suzbijanja svih oblika kriminaliteta, pa i organizovanog. Kao ilustraciju možemo navesti podatak da u Upravi kriminalističke policije diplomirani studenti VŠUP predstavljaju noseći deo operativnog sastava, a u nedavno formiranoj Upravi za borbu protiv organizovanog kriminala već radi određen broj naših diplomiranih studenata.

Posebna pažnja u VŠUP poklanja se obuci i stručnom usavršavanju nastavnika i saradnika. U kontekstu teme ovog rada vredno je spomenuti seminare za suzbijanje falsifikovanja i pranja novca, trgovine ljudima, korupcije, krijumčarenja i trgovine opojnim drogama, delikata na motornim vozilima, kompjuterskog kriminaliteta, vođenje pregovora u talačkim situacijama i sl. koje su organizovali OEBS, Hans Zajdel fondacija, Nemačka savezna kriminalistička policija, Kanadska konjička policija i druge međunarodne vladine i nevladine organizacije. Na svaki od ovih i sličnih seminara VŠUP upućuje nastavnike i saradnike radi sticanja novih znanja i iskustava ali i radi razmene iskustava sa stručnjacima iz ovih međunarodnih organizacija.

U UBPOK radi određeni broj naših diplomiranih studenata a u UKP su oni noseći deo operativnog sastava.

U okviru stručnog osposobljavanja i usavršavanja u Višoj školi se realizuju kursevi i seminari za obavljanje različitih vrsta poslova. Ovi oblici osposobljavanja (i usavršavanja) neophodni su i za radnike koji rade na poslovima suzbijanja kriminaliteta, a nisu završili Višu školu ili Policijsku akademiju. Radi se o:

- Kursu za kriminalističko-operativne radnike
- Kursu za suzbijanje privrednog kriminaliteta
- Kriminalističko-tehničkom kursu

Kursevi i seminari realizuju se u tesnoj saradnji sa operativnim organizacionim jedinicama Ministarstva unutrašnjih poslova, počev od koncipiranja nastavnih programa, pa do realizacije nastave. U nastavi na kursovima angažovani su nastavnici i saradnici više škole i preko 400 istaknutih eksperata iz prakse, odnosno iz Ministarstva unutrašnjih poslova i izvan sistema Ministarstva.

U saradnji sa stranim partnerima OEBS-om, fondacijom Hans Zajdel, Saveznom kriminalističkom policijom Nemačke, Kanadskom kraljevskom konjičkom policijom realizovani su sledeći kursevi i seminari:

- Borba protiv organizovanog kriminala
- Trgovina ljudima i ljudskim organima
- Zaštita demokratske pravne države od opasnih napada
- Značaj operativne analitike u borbi protiv organizovanog kriminala na nacionalnom i internacionalnom nivou
- Operativni kurs za obuku operativno obaveštajnih radnika i operativnih analitičara
- Organizacija borbe protiv organizovanog kriminala
- Pranje novca
- Korupcija
- Međunarodni organizovani kriminal vezan za opojne droge
- Podizanje obaveštajne budnosti visokih rukovodilaca
- Rad policije u lokalnoj zajednici
- Savremeni standardi policijskog rada

Na ovim seminarima pored rukovodećih radnika iz operativnih organizacionih jedinica učestvovali su i nastavnici i saradnike škole radi sticanja novih znanja i iskustava ali i radi razmene iskustava sa stručnjacima iz ovih međunarodnih organizacija.

Proces stručnog usavršavanja i osposobljavanja je veoma dinamičan i da bi se obavljao na kvalitetan način neophodno je stalno praćenje potreba prakse, s jedne strane, i praćenje dostignuća nauke i struke, s druge strane. To podrazumeva i često preispitivanje validnosti planova i programa na kursevima i seminarima.

ZAVRŠNA RAZMATRANJA

Uspešno suprotstavljanje organizovanom kriminalu zahteva funkcionalan i efikasan sistem zasnovan na odgovarajućim normativnim, kadrovskim i materijalno - tehničkim pretpostavkama. Deo tog sistema je svakako i obuka koja mora da se u funkciji prakse stalno usavršava i modernizuje, kako po svojim sadržajima, tako i po sredstvima, metodama i načinima realizacije.

VŠUP i nema mandat da u okviru rada sa studentima obrazuje i osposobljava eksperte za suzbijanje organizovanog kriminala. Njena uloga je pre svega da pruži osnovne informacije o ovom fenomenu koje su neophodne radnicima na menadžerskim pozicijama srednjeg i višeg nivoa, kao i da participira u organizaciji specijalističkih kurseva. Nakon prvih iskustava funkcionisanja Uprave za borbu protiv organizovanog kriminala

i zajedničke organizacije kurseva i seminara sa Višom školom i stranim partnerima potrebno je izvršiti njihovu kritičku analizu i u tom smislu ažurirati i nastavne planove i programe

Globalizacija kriminala i transnacionalni kriminal, odnosno ugroženost praktično svih zemalja fenomenom organizovanog kriminala uslovljava nužnost međusobne saradnje policija i u oblasti obuke za suprotstavljanje organizovanom kriminalu, kao i u realizaciji zajedničkih istraživačkih projekata. U tom smislu veoma je podsticajno razmišljanje Milana Pagona "U svakoj državi ili kulturi uspešno obavljanje policijskih poslova počiva na 4 stuba: na saradnji, osposobljavanju, obrazovanju i istraživanju. Ne samo pri samom obavljanju policijske delatnosti, već takođe i pri sposobljavanju, obrazovanju i istraživanju, jedini pravi pristup predstavlja saradnja - udruživanje resursa, znanja, ideja i iskušenja - pri traženju obostrano korisnih rešenja. Niko nema ekskluzivno pravo da sposobljava, obrazuje ili podučava ostale. Svi možemo jedni od drugih dosta da naučimo, pod pretpostavkom da smo spremni da priznamo da u nekim stvarima drugi imaju možda više resursa, znanja, odgovora i ideja, i pri pretpostavci da smo spremni da se menjamo, kada se takva promena ukaže kao smisljena."¹⁴

Abstract

Organized crime emerged in Serbia in the last decade of the XX century. Because its tight links with the structures of the state its existence was not officially recognized until the democratic changes in October 2000. In accordance with this in the system of police education issue of organized crime was pretty ignored. Changes in social environment and return of Serbia in international community makes necessary preconditions for enabling members of police force and other parts of security mechanism through courses and seminars for adequate responses on this most serious security challenge that is Serbian society facing. It is necessary that Police College find proper place in this task.

Key words: *organized crime, police, education, training, Police College*

---

¹⁴ Pagon, M., 1996, Policing in Central and Eastern Europe: The role and importance of cooperation, training, education and research in M.Pagon, *Policing in Central and Eastern Europe: Comparing Firsthand Knowledge with Experience from the West*, 3-8. Ljubljana: College of Police and Security Studies

LITERATURA:

1. Babović, B, i Marković, D. (2001). *Zakon o policiji (model) sa ankesima*, Beograd:Lex.
2. Bošković, M. (1988.) *Organizovani kriminalitet-prvi deo*, Beograd:Policijska akademija
3. Ignjatović, Đ. (1988.) *Organizovani kriminalitet-drugi deo*, Beograd:Policijska akademija
4. Kešetović, Ž, i Nemanjić, M. (2001).*Beogradski univerzitet pred izazovima modernizacije*, saopštenje na VIII naučnom skupu «Tehnologija, kultura i razvoj» Kotor.
5. Milosavljević, B. (1997). *Nauka o policiji*, Beograd:Policijska akademija.
6. Monk, R. (2001). *Izveštaj o radu policije u Saveznoj Republici Jugoslaviji*, Beograd:OEBS.
7. Pagon, M. et al, *European Systems of Police Education and Training*, www.ncjrs.org/policing/eur551.htm
8. Slejter, Dž. (2001).Izveštaj o proceni stanja ljudskih prava, etike i standarda policijskog funkcionisanja u Saveznoj Republici Jugoslaviji, Srbiji i Crnoj Gori , Beograd:Savet Evrope.
9. Talijan, M., Arandelović D., Velimirović D. (2001). *Organizacija i poslovi uniformisanih pripadnika policije*, Beograd:Viša škola unutrašnjih poslova
10. Turajlić, S. i dr. (2001). *Evropski univerzitet 2010*, Beograd:Alternativna akademska obrazovna mreža.
11. Talijan, M. i Kešetović, Ž. (2002).«Všup izmedju tradicijeŠkolovanje kadrova u policiji», urednik Kešetović,Ž. *Zbornik radova nastavnika VŠUP br. 3*. Beograd:Viša škola unutrašnjih poslova.
12. Morić, Lj. et al.(1996). *Školovanje, stručno osposobljavanje i usavršavanje policijskih kadrova*, istraživački projekat, Beograd:VŠUP.
13. (1997). *Monografija Više škole unutrašnjih poslova*, Zemun:VŠUP.
14. (2003). Dokument vizije za reformu Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije, Beograd:Ministarstvo unutrašnjih poslova.